

Індивідуалізація та диференціація навчання в процесі розвитку особистості у навчальних закладах Австрії

У статті досліджується проблема індивідуалізації та диференціації навчання у навчальних закладах Австрії; показано вплив міграційних процесів на трансформацію змісту освіти; проаналізовано особливості впровадження індивідуалізації та диференціації навчання; визначено подальші перспективи розвитку процесів індивідуалізації та диференціації у вітчизняній системі освіти.

Ключові слова: *індивідуалізація, диференціація, навчання, розвиток, навчальний заклад, Австрія.*

Постановка проблеми. Інтенсивні міграційні процеси, які відбуваються сьогодні в Західній Європі здатні впливати на розвиток полікультурного середовища кожної країни та трансформувати зміст освіти відповідно до потреб багатомовного суспільства. Становлення полікультурного суспільства сприяє модернізації системи освіти європейських країн, зокрема Австрії і України. Наявність різних національностей усередині однієї країни вимагає уважного ставлення до організації навчально-виховного процесу: врахування неоднорідності культури і традицій, психологічних особливостей, швидкості сприйняття та засвоєння знань; вміння аналізувати навчальний матеріал, осмислювати інформацію та ін. Це призводить до необхідності побудови навчально-виховного процесу на засадах впровадження індивідуалізованого та диференційованого підходів. В умовах стрімкого міграційного потоку в Австрії процеси індивідуалізації та диференціації навчання зорієнтовані на

максимальне виявлення потенціалу індивіду здатного до конкурентоспроможності.

У вітчизняній системі освіти спостерігаємо на практиці елементи впровадження індивідуалізованого та диференційованого підходів у навчанні. Звернення до досвіду реалізації принципів індивідуалізації та диференціації навчання в Австрії зумовлено рядом чинників (вимоги щодо конкурентоспроможності випускників та міжнародна співпраця країн у науковій, освітній, економічній та культурних сферах та ін.), і передусім тим, що зміни у системі освіти призвели до суттєвого покращення якості її діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема індивідуалізації та диференціації навчання є предметом дослідження багатьох європейських вчених, таких як Г.-Й. Гербер, В. Єремєєва, О. Ельбрехт, Т. Нарос, П. Пош, Г. Шварц, К. Шрак, І. Унт [1-10].

Організація навчально-виховного процесу у вітчизняній системі освіти спрямована на пошук шляхів максимальної індивідуалізації освітнього процесу. Процес індивідуалізації є важливою метою навчання спрямованою на розвиток індивідуального потенціалу досягнень, максимальне врахування інтересів, потреб і здібностей студентів, виявлення та прояву творчих здібностей індивіда. Використання методів індивідуалізації навчання є необхідним для успішної організації навчально-виховного процесу, розвитку професійних, особистісних якостей і вмінь індивіда [9, с. 6].

Отже, **метою статті** є аналіз процесів індивідуалізації та диференціації навчання, їх вплив на розвиток особистісних цінностей студентів у навчальних закладах різного типу Австрії.

На думку Г.-Й. Гербера, індивідуальна форма навчання є таким видом навчальної діяльності, в якому здійснюється індивідуальний підхід до індивідуумів з урахуванням їхніх професійних інтересів. Індивідуальна

модель навчання розглядає роботу студентів вищих навчальних закладів в умовах самостійного опрацювання навчального матеріалу із друкованою інформацією, технічними засобами та засобами масової комунікації. Ця форма навчання вважається видом взаємної діяльності викладача й учня, студента. При цьому роль викладача полягає у спрямуванні пізнавального інтересу особистості, виборі засобів і прийомів навчання, спостереженні за процесом виконання завдань, корегуванні недоліків і створенні психологічно сприятливого клімату на занятті [5, с. 60–62].

З огляду на потреби сучасної Австрії (ринкові, освітні), П. Пош вважає, що вищезгадана форма навчання забезпечує індивідуальний розквіт потенціалу продуктивності молоді. В той самий час індивідуальна форма навчання дозволяє викладачу встановити темп діяльності студентів, способи організації занять, особливості вияву творчих здібностей під час самостійного виконання проектних робіт і добір індивідуального обсягу роботи шляхом диференційованого підходу [9, с. 2].

В проектах «Індивідуалізація навчання. Нова освіта у процесі електронного навчання в гетерогенних громадах» (*Individualisieren Lernen Neues Lernen in heterogenen Lerngemeinschaften mit E-Learning*) та «25+» (*Initiative 25plus – individuell lernen und lehren*) індивідуалізація розглядається як один з основних принципів системи освіти Австрії, яка відображається у самостійному плануванні студентами навчального часу, виборі фахового напрямку навчання, додаткових предметів. Форми занять, які сприяють індивідуалізації навчання, окреслюються значним діапазоном вибору типів завдань (лабораторні, проектні) та становлять види діяльності від партнерських до різноманітних колективних творчих робіт [7, с. 14–28]. Австрійські дослідники К. Хагшпіль і К. Хелінг звертають увагу на необхідність впровадження різного типу інтернет-технологій і методів

організації навчальної діяльності з використанням пошукових систем, які сприятимуть розвитку компетенцій [4, с. 7].

Вітчизняні вчені вважають, що процес індивідуалізації навчання спрямовується на виявлення індивідуальних якостей людини та розвиток її особистісних цінностей, які формуватимуть світогляд індивіда здатного до конкурентоспроможності. Індивідуалізація навчання побудована на основі врахування вже набутих індивідуальних якостей особистості та є тенденцією розвитку системи освіти (з метою вдосконалення навчально-виховного процесу)[1].

Підкреслимо, що І. Унт розглядає індивідуалізацію навчання як урахування певних індивідуальних якостей особистості в різних видах діяльності; це впровадження форм і методів навчання, спрямованих на розвиток індивідуальних якостей, умінь і навичок індивіда задля формування груп і класів відповідно до інтересів і темпу засвоювання навчального матеріалу; це шлях у навчально-виховному процесі, скерований на розвиток самостійної роботи студентів[2, с. 8].

У проекті *«Індивідуальне навчання: нові знання в гетерогенних навчальних групах з е-навчанням»* (*«Individualisieren Lernen Neues Lernen in heterogenen Lerngemeinschaften mit E-Learning»*, 2008) індивідуалізація навчання розглядається як взаємодія вчителя і учня (студента) за допомогою використання індивідуальних методів навчання та сучасних інформаційних технологій на заняттях [7, с. 12]. Навчання такого виду уможлиблює проведення індивідуальних занять он-лайн (наприклад, за допомогою *Skype*).

У праці *«Майбутнє (e-) навчання – стратегія індивідуалізації навчання засобами e-навчання й e-портфоліо»* (*Future Learning – a strategy for individualisation in learning by e-learning and e-portfolios*) індивідуалізацію навчання розглянуто як процес, що привласнює риси розвитку сучасного суспільства. Педагоги К. Дорнінгер і К. Шрак вважають, що

індивідуалізація навчання здійснюється у диференційованих гетерогенних групах [3, с. 2–3]. Це забезпечує ефективну взаємодіяльність вчителя і студента, діагностику успішності особистості, творчу самореалізацію, формування ключових компетентностей у навчально-виховному процесі.

У вітчизняній системі освіти впровадження індивідуалізації навчання у навчально-виховному процесі надає можливості розвитку нових напрямів навчання: філологічний (білінгвальні школи), фізичний (спортивний), психолого-педагогічний, філософський та ін. Формування таких напрямів навчання вимагає проведення певних реформ у навчальних закладах різного типу: реструктуризацію, яка передбачає зміни фінансування, стандартизацію змісту освіти, запровадження професійної практики та диференціацію навчання.

Згідно з науковими поглядами К. Цекль, диференціація навчання уможливорює розкриття інтелектуального потенціалу й ефективно стимулювання навчальної діяльності особистості. Істотного значення набуває те, що диференційоване навчання передбачає активізацію внутрішньої мотивації індивіда до навчання шляхом запровадження однакових методів, завдань, вправ (проте відмінного рівня складності) для студентів із несхожими характерами і неоднаковим темпом засвоюваності матеріалу [10, с. 4].

Диференціація здійснюється за двома напрямками:

– організаційна диференціація: розподіл на групи і підгрупи; утворення груп за статтю (переважно приватні релігійні гімназії); диференціація за соціальними формами (учні працюють у групах або самостійно з обмеженням часу на виконання завдань); впровадження різних методів навчання (індивідуальні, інтерактивні ін.); організація груп відповідно до фізичних потреб (слух, зір); розподіл завдань на заняттях за темами і групами (кожна група може виконувати відмінні завдання у межах одного

заняття); формування груп за метою організації навчання (групи з однаковою успішністю, продуктивністю діяльності учнів);

– дидактична (освітня) диференціація: розподіл відповідно до стилю навчання (шляхи здобування знань); створення груп з відмінним темпом навчання (у групах пропонуються багаторівневі завдання на заняттях для тих, хто повільно або швидко опановує новий навчальний матеріал); диференціація за мотивацією до навчання (розрізняються учні з низьким і високим рівнем мотивації: з низьким – отримують завдання, які ґрунтуються на досвіді; з високим – виконують творчі задачі) [6, с. 14–18].

Висновки.Отже, індивідуалізація і диференціація навчання є взаємопов'язаними процесами, які спрямовують навчально-виховний процес на надання можливостей для творчої реалізації особистості, виявлення здібностей до навчання, формування ключових компетентностей, розвиток умінь та навичок, використання раніше засвоєного знання.

Перспективами подальшого дослідження можна вважати особливості впровадження індивідуалізації та диференціації навчання у вітчизняних та зарубіжних навчальних закладах різного типу.

Література

1. Єремєєва В.М. Індивідуалізація як перспективний спосіб створення технологічних систем професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя // Професійна педагогічна освіта : системні дослідження: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 210-230.
2. Унт И. Е. Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Е. Унт. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.

3. Dorninger C. (Future) Learning – a strategy for individualisation in learning by e-learning and e-portfolios / C. Dorninger, C. Schrack // Conference ICL2008, September 24–26, 2008. – Villach : Springer US, 2008. – 10 p.
4. Hagspiel K. National Report on the role of content in e-Learning. Austria. Verein für Neues Lehren und Lernen / K. Hagspiel, K. Helling. – Wien, 2007. – 43 s.
5. Herber H.-J. Das Unterrichtsmodell «Innere Differenzierung» / H.-J. Herber // Die Bedeutung von Analogiebildungs und Motivationsprozessen» Bildungswege / H.-J. Herber. – Innsbruck : Studienverlag, 1998. – S. 59–71.
6. Klemun A. Individualisierung Und Differenzierung an Standorten der Kooperativen Mittelschulen / A. Klemun, E. Lackner-Ibesich, V. Rampetsreiter. – Wien : Stadtschulrat für Wien, 2008. – 108 s.
7. Schrack C. Individualisieren lernen Neues Lernen in heterogenen Lerngemeinschaften mit E-Learning / C. Schrack, G. Schwarz, T. Narosy. – Wien, 2010. – T. 2. – 120 s.
8. Olivier C. Internet-fremdsprachen-didaktik an und für sprachenzentren Qualitätskriterien bzw. Modelle für den Einsatz des Internets im Lernprozess von Fremdsprachen / C. Olivier. – Salzburg, 2005. – 159 s.
9. Posch P. Individualisierung – Ansätze und Erfahrungen [Elektronische Quelle] / P. Posch. – 2009. – 18 s. – Zugang : http://ius.uniklu.ac.at/publikationen/wiss_beitraege/dateien/Posch_Individualisierung.pdf.
10. Zekl C. Innere Differenzierung oder die Möglichkeit, Schüler/innen dort abzuholen, wo sie sind / C. Zekl // Wissenplus für Ihren Unterricht. – 2006. – № 2. – S. 1–8.

REFERENCES

1. Yermieieva V.M.

Indyvidualizatsiia yaky perspekty vnyi sposibstvovenniatekhnolohichnykh system pro
fesiyno-pedahohichnoy pidhotovkymaybutn'ohovchytelia //

Profesiynapedahohichna osvita : system nidoslidzhennia: monohrafiia / zared.
O.A. Dubasenyuk. – Zhytomyr : Vyd. ZhDU im. I. Franka, 2015. – S. 210-230.

2. Unt Y. E. Indyvidualyzatsiia i dyfferentsyatsiia obucheniiia / Y. E. Unt. –
M. : Pedahohyka, 1990. – 192 s.

3. Dorninger C. (Future) Learning – a strategy for individualisation in
learning by e-learning and e-portfolios / C. Dorninger, C. Schrack // Conference
ICL2008, September 24–26, 2008. – Villach : Springer US, 2008. – 10 p.

4. Hagspiel K. National Report on the role of content in e-Learning. Austria.
Verein für Neues Lehren und Lernen / K. Hagspiel, K. Helling. – Wien, 2007. –
43 s.

5. Herber H.-J. Das Unterrichtsmodell «Innere Differenzierung» / H.-J.
Herber // Die Bedeutung von Analogiebildungen und Motivationsprozessen»
Bildungswege / H.-J. Herber. – Innsbruck : Studienverlag, 1998. – S. 59–71.

6. Klemun A. Individualisierung Und Differenzierung an Standorten der
Kooperativen Mittelschulenin / A. Klemun, E. Lackner-Ibesich,
V. Rampetsreiter. – Wien : Stadtschulrat für Wien, 2008. – 108 s.

7. Schrack C. Individualisieren lernen Neues Lernen in heterogenen
Lerngemeinschaften mit E-Learning / C. Schrack, G. Schwarz, T. Narosy. –
Wien, 2010. – T. 2. – 120 s.

8. Olivier C. Internet-fremdsprachen-didaktik an und für
sprachenzentren Qualitätskriterien bzw. Modelle für den Einsatz des Internets im
Lernprozess von Fremdsprachen / C. Olivier. – Salzburg, 2005. – 159 s.

9. Posch P. Individualisierung – Ansätze und Erfahrungen [Elektronische
Quelle] / P. Posch. – 2009. – 18 s. – Zugang :
http://ius.uniklu.ac.at/publikationen/wiss_beitraege/dateien/Posch_Individualisierung.pdf.

10. Zekl C. Innere Differenzierung oder die Möglichkeit, Schüler/innen dort abzuholen, wo sie sind / C. Zekl // Wissenplus für Ihren Unterricht. – 2006. – № 2. – S. 1–8.

Деничева О. И. Индивидуализация и дифференциация обучения в процессе развития личности в учебных заведениях Австрии.

В статье исследуется проблема индивидуализации и дифференциации обучения в школах и университетах Австрии; показано влияние миграционных процессов на трансформацию содержания образования; проанализированы особенности внедрения индивидуализации и дифференциации обучения; определены последующие перспективы развития процессов индивидуализации и дифференциации в отечественной системе образования.

Ключевые слова: индивидуализация, дифференциация, обучение, развитие, учебное заведение, Австрия.

Dienichieva O. I. Individualization and differentiation of learning in the process of personality development in different educational establishments (schools and universities) of Austria.

The article deals with the problem of individualization and differentiation of learning in educational establishments of Austria (schools and universities); the influence of migration flows on content education transformation is given; the peculiar features of individualization and differentiation implementation in education system is analyzed; directions for future research of individualization and differentiation of learning in our system of education are scrutinized.

Key words: individualization, differentiation, learning, development, schools and universities, Austria.

